

عوامل‌های مؤثر بر علاقه و استعداد تحصیلی دانشجویان رشته‌های کشاورزی ایران

منصور شاه‌ولی^۱، احمد عابدی سروسستانی^۲

۱-استاد ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه شیراز

۲-استاد یار ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان

چکیده

علاقتمندی و استعداد تحصیلی لازمه‌ی موفقیت تحصیلات دانشگاهی است، ولی هر سال شمار زیادی از داوطلبان وارد برخی رشته‌های دانشگاهی می‌شوند که با علاقه و استعداد آنان تناسب چندانی ندارد. از این رو، تحقیق حاضر با هدف بررسی علاقه و استعداد تحصیلی دانشجویان رشته‌های کشاورزی و عوامل‌های مؤثر بر آن انجام شد. جمعیت مورد مطالعه این تحقیق پیمایشی، شامل حدود ۱۳۵۰۰ دانشجوی کشاورزی در مقطع تحصیلی کارشناسی ۱۵ دانشگاه دولتی بودند که حداقل پنج رشته کشاورزی داشتند. با نمونه‌گیری نظام یافته (سیستماتیک)، ۱۷۲۰ دانشجوی از هشت دانشگاه مورد بررسی قرار گرفتند. برای تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی، آزمون تی-استیودنت، تحلیل واریانس و رگرسیون استفاده شد. یافته‌ها نشان دادند که حدود ۱۲ درصد از دانشجویان کشاورزی در آزمون ورودی دانشگاه‌ها، رشته‌های کشاورزی را به عنوان اولویت اول تا پنجم‌گزینه‌ش کرده‌اند. هم‌چنین، علاقه‌ی آنان به رشته‌ی انتخابی پس از ورود به دانشگاه رشد معنی‌داری پیدا کرده است. عوامل‌های مؤثر بر این ارتقاء، نخست ناشی از محیط درونی دانشگاه، دوم، بازار کار و سوم، خانواده بوده است. علاوه بر این، یافته‌ها نشان داد که دانشجویان کشاورزی استعداد تحصیلی نسبی خوبی دارند و دختران نسبت به پسران از این نظر برتری دارند. مهم‌ترین پیش‌بینی‌کننده استعداد تحصیلی دانشجویان در آغاز، نوع دیپلم متوسطه و پس از آن سطح تحصیلات مادر آنان بوده است. بر پایه یافته‌های پژوهش و به منظور هدایت درست دانشجویان به‌گزینه‌ش رشته‌های کشاورزی، پیشنهادهایی ارائه شده است.

کلید واژه‌ها: آموزش عالی کشاورزی، استعداد و علاقه تحصیلی، دانشجویان کشاورزی.

نویسنده‌ی مسئول: احمد عابدی سروسستانی

رایانامه: abediac@yahoo.com

دریافت: ۱۳۹۲/۱۰/۲۸؛ پذیرش: ۱۳۹۳/۷/۲۳

مقدمه

ورود دانشجویان علاقمند به رشته‌های دانشگاهی از جمله عامل‌هایی است که کیفیت هر موسسه آموزشی را تضمین می‌کند، زیرا عشق به یادگیری باعث می‌شود دانشجویان عامل‌های بازدارنده را تحمل و اصلاح کند و محیط یادگیری را به یک محیط عادی و آسان‌کننده تبدیل کند (King and Kotrlid, 1995). با این وجود، نتایج بیشتر تحقیقات نشان داده است داوطلبان ورود به دانشگاه‌ها هنگام‌گزینه‌ش رشته، علاقه خود را در نظر نمی‌گیرند. برای مثال، مجتهدی (۱۳۷۳)، نشان داد عامل علاقه در‌گزینه‌ش رشته بیشتر پذیرفته‌شدگان سال اول دانشگاه بی‌اهمیت است. شاید به همین دلیل بیشتر دانشجویان در آغاز ورود به دانشگاه به فکر تغییر رشته می‌باشند.

داشتن استعداد در کنار علاقه از شروط دیگر موفقیت تحصیلی در دانشگاه است. هر ساله شمار بسیاری از داوطلبان ورود به آموزش عالی در رشته‌هایی پذیرفته می‌شوند که متناسب با استعداد و علایق آنان نیست. به این ترتیب، این پرسش مطرح است که چگونه می‌توان از دانشجویان بی‌علاقه و کم‌استعداد انتظار داشت تا پس از دانش‌آموختگی، خود را برای ورود به بازار کار داخلی و بین‌المللی آماده سازند؟ این پرسش از این رو مهم است که به دلیل شرایط خاص زندگی در جهان امروز و ضرورت‌های نهادی آن، این نیاز وجود دارد تا دانشگاه نسبت به ایجاد و نهادینه کردن مجموعه‌ای از قابلیت‌ها در دانشجویان اقدام کنند که از آن به شایستگی‌های کانونی یاد می‌شود.

از مهم‌ترین این شایستگی‌ها می‌توان به برداشت مثبت از رشته تحصیلی؛ توانایی گردآوری، سازماندهی و تجزیه و تحلیل اطلاعات؛ توانایی برنامه‌ریزی و سازماندهی فعالیت‌ها؛ داشتن درک فرهنگی؛ قابلیت استفاده از فناوری؛ توانایی حل مسئله؛ قابلیت تفکر انتقادی و آشنایی با ابزار تولید و اشاعه دانش را نام برد (شارع‌پور و همکاران، ۱۳۸۷). بدون تردید، دانشجویانی بهتر می‌توانند چنین شایستگی‌های را در طول تحصیل کسب کنند که ضمن علاقه به رشته تحصیلی، استعداد کافی نیز داشته باشند. این در حالی است که یکی از دلایل بیکاری در کشورهای در حال توسعه به عملکرد دانشگاه‌ها نسبت داده می‌شود، زیرا بیشتر خروجی‌های دانشگاه‌ها با نیازهای بازار کار هماهنگی و همخوانی ندارند

(کوثری و نوروززاده، ۱۳۸۸).

با این وجود، در کشورهای توسعه یافته شاهد آن هستیم که ارتباط بین دانشگاه و جامعه به شدت افزایش یافته است و دانشگاه به عنوان یک نهاد چندکارکردی، در فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی حضور پررنگ دارد (Enders and Boer, 2009). در واقع، دانشگاه‌ها را می‌باید سازمان‌هایی در نظر گرفت که در همه‌ی جامعه‌ها دارای عملکردهای اساسی هستند که از ترکیب نقش‌های آموزشی، علمی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی که به آنها واگذار شده است ناشی می‌شود (Enders, 2005). اگر این موضوع را با این واقعیت در نظر بگیریم که انتظار اولیه از دانشگاه‌ها نیز تغییر یافته است (Marton, 2005)، بهتر می‌توان اهمیت شناسایی عامل‌های اثرگذار بر موفقیت دانشجویان در دانشگاه‌ها را درک کرد.

با توجه به آمار متقاضیان ورود به دانشگاه‌ها، اهمیت توجه به علاقه و استعداد تحصیلی در هدایت داوطلبان به سوی رشته‌های دانشگاهی بیشتر روشن می‌شود. برای مثال، بنابر آمار سازمان سنجش آموزش کشور، حدود ۱۰۶۵۰۰۰ نفر تنها برای شرکت در آزمون سراسری سال ۱۳۹۱ ثبت‌نام کرده‌اند (پیک سنجش، ۱۳۹۰)، که این جدای از متقاضیان ورود به دیگر مراکز دانشگاهی کشور است. تحقیق عبدی و آقابابا (۱۳۸۷)، نشان می‌دهد که سه عامل فردی، شغلی و خانوادگی دوستان در‌گزینه‌ش رشته داوطلبان مجاز به‌گزینه‌ش رشته آزمون سراسری دخیل هستند و در بین عامل‌های فردی، علاقه و داشتن استعداد و توان علمی از مهم‌ترین عامل‌ها به شمار می‌روند.

به همین دلیل، در چشم‌انداز آموزش عالی ایران نیز توسعه زمینه‌های لازم برای اطلاع خانواده‌ها و داوطلبان آموزش عالی از شرایط و محتوای دوره‌ها و رشته‌های دانشگاهی به منظور‌گزینه‌ش آگاهانه رشته تحصیلی یکی از نیازهای مهم تلقی شده است (فراستخواه، ۱۳۸۷).

اگرچه هوش بر پیشرفت تحصیلی فرد تأثیر دارد (گلاب‌زاده، ۱۳۶۹، آناستازی، ۱۳۷۱)، و کارآیی دانش‌آموختگان دانشگاهی به مجموعه عملکرد آنان در دوران تحصیل وابسته است (امیری‌اردکانی، ۱۳۷۶)، اما عملکرد تحصیلی دانشجویان به عامل‌های دیگری مانند گذشته تحصیلی پیش از ورود به دانشگاه نیز ربط دارد. برای مثال،

والدین به تحصیل در یک رشته و تحصیل یکی از اعضای خانواده در یک رشته خاص.

البته داوطلبان گروه هنر بیش از داوطلبان گروه ریاضی-فیزیک، گروه علوم تجربی و گروه علوم انسانی در گزینش رشته به علاقه و استعداد خود توجه داشته‌اند. این در حالی است که داوطلبان گروه علوم انسانی در گزینش رشته خود بیش از داوطلبان گروه ریاضی-فیزیک و علوم تجربی به پذیرش صرف در دانشگاه توجه داشته‌اند.

به باور زمانی (۱۳۷۷)، بیشتر ورودی‌های دانشگاه ضمن این که هدف روشن و مشخصی از ادامه تحصیل ندارند، برای خود، حرفه و شغل مشخصی را نیز در نظر ندارند. از نظر رئیس‌زاده و همکاران (۱۳۷۲) آشنایی بیشتر با رشته، بهترین دلیل افزایش علاقه افراد است و پس از آن برآورده شدن انتظاراتی قرار دارد که فرد پیش از ورود به دانشگاه داشته است. علاوه بر این، آگاهی از آینده شغلی، عملکرد مثبت استادان، آگاهی به کاربردهای رشته در اجتماع و ارتباط رشته با مسائل سیاسی-اجتماعی در افزایش علاقمندی نقش داشته‌اند.

نتایج تحقیق زمانی و ساعی (۱۳۸۱)، نیز بیانگر همبستگی مثبت و معنی دار بین میزان آشنایی با رشته تحصیلی پیش از ورود به دانشگاه و میزان علاقه به رشته تحصیلی است. این پژوهش نشان داد دانشجویانی که درک بهتر و بیشتری از فعالیت‌های کشاورزی داشته‌اند، علاقه بیشتری برای ادامه تحصیل در رشته‌های کشاورزی دارند. بنابراین، دانشجویی که به درک بالاتری از کشاورزی نائل آید، گرایش بیشتری به کار و ادامه تحصیل در زمینه‌های کشاورزی از خود نشان خواهد داد.

اما، متأسفانه بیشتر دانشجویان مورد بررسی به دلیل پذیرفته نشدن در دیگر رشته‌های تحصیلی، رشته کشاورزی را گزینش کرده‌اند و تنها با هدف کسب شغل به رشته کشاورزی آمده‌اند (زمانی و ساعی ۱۳۸۱). والتر و ریزنر (1994)، نیز نشان دادند که دانشجویان سال اول، تجربه و دانش کمتری در کشاورزی دارند و در مقایسه با دانشجویان سال‌های بالاتر، توان کمتری نیز برای ارایه نظر نسبت به موضوع‌های کشاورزی دارند.

بنابر بررسی بخشی و زمانی (۱۳۷۶)، پیش از ورود به دانشگاه، شناخت دانشجویان از رشته‌های دانشگاهی در

اردبیلی (۱۳۷۴)، نشان داد که نمره‌های تحصیلی دوره متوسطه می‌تواند موفقیت فرد در تحصیلات دانشگاهی را پیش‌بینی کند. هم‌چنین، تحقیق رضویه و حسینی در سال ۱۳۵۰ با استفاده از اطلاعات مربوط به آزمون سراسری سال ۱۳۴۸ دانشگاه شیراز نشان داد، اگرچه نتیجه کار دانشجویان در سال اول با نتیجه آزمون سراسری آنان همبستگی بسیار ضعیفی دارد ولی این همبستگی با میانگین دیپلم متوسطه آنان (اگرچه آنهم ضعیف است) بیشتر است (بی‌نام، ۱۳۸۲).

زمانی و امیری‌اردکانی (۱۳۸۲)، درباره‌ی دانش‌آموختگان رشته‌های کشاورزی نشان دادند که همبستگی مثبت (+۰/۴۶) و معنی داری بین میانگین دیپلم و میانگین کارشناسی آنان وجود دارد. هم‌چنین همبستگی مثبت (+۰/۴۵) و معنی داری بین موفقیت تحصیلی دانش‌آموختگان با موفقیت شغلی آنان وجود دارد. اگرچه محققان از میانگین نمره‌های فراگیران به عنوان شاخص موفقیت تحصیلی استفاده می‌کنند، اما این شاخص به تنهایی شاید ملاک مناسبی نباشد (پورکازمی، ۱۳۷۵).

پژوهش دیگری که درباره میانگین دیپلم داوطلبان ورود به دانشگاه‌ها در سالهای ۱۳۶۹ تا ۱۳۷۴ انجام گرفت نشان داد ۵۳/۵ درصد از آنان دارای میانگین میانگین بین ۱۳ تا ۱۶ بوده‌اند که بیشترین درصد را نیز به خود اختصاص داده است و حدود ۰/۵ درصد از آنان میانگین نمره بین ۱۹ تا ۲۰ داشته‌اند. این پژوهش نتیجه می‌گیرد که میانگین داوطلبان از الگوی منحنی نرمال پیروی کرده است (نورشاهی، ۱۳۷۷).

بررسی نصف (۱۳۵۴)، نشان داد که مهم‌ترین عامل مؤثر بر چگونگی گزینش رشته دانشجویان پذیرفته شده در دانشگاه‌ها به ترتیب عبارت‌اند از: ورود صرف به دانشگاه، استعداد فرد، امکان خدمت نوع‌دوستانه در تحصیل این رشته‌ها، اهمیت و اعتبار رشته‌ها از نظر علمی و پیدا کردن شغل. عبدی و دانایی (۱۳۸۱)، نیز در تحقیق خود نشان دادند که به طور کلی مهم‌ترین عامل‌های مؤثر در گزینش رشته داوطلبان آزمون ورودی دانشگاه‌ها عبارت‌اند از: داشتن استعداد و توان علمی، علاقه، امکان پیدا کردن شغل، کسب موقعیت اجتماعی بالا، در نظر گرفتن درصدها و رتبه‌ها، کسب درآمد بالا، بومی بودن، ورود صرف به دانشگاه، تأکید

است. وی نتیجه می‌گیرد که این یافته‌ها شاید به این دلیل باشد که دانشجویان نسبت به رشته‌های کشاورزی شناخت کافی ندارند. با این وجود، میزان علاقه دانشجویان نسبت به رشته تحصیلی خود، به ویژه دانشجویان رشته‌های کشاورزی، هر چه به سال‌های آخر تحصیل نزدیک‌تر می‌شوند، افزایش می‌یابد و در بعضی اوقات به حد تعصب نیز می‌رسد (حسینی، ۱۳۷۶).

این افزایش علاقه احتمال دارد به تعامل کار و تحصیل یا به عامل‌هایی مانند درک اهمیت کشاورزی، علمی بودن کشاورزی، احساس سودمندی و توانمند بودن به خدمت پس از فراغت از تحصیل مرتبط باشد (زمانی، ۱۳۷۷). در این ارتباط نتایج پژوهش بخشی و زمانی (۱۳۷۶)، نشان داد که اگرچه ۴۶ درصد دانشجویان رشته‌های کشاورزی به طور اتفاقی وارد رشته‌های کشاورزی شده‌اند، اما پس از ورود، به آن علاقمند شده‌اند. ظریفیان و جنیدی شریعت‌زاده (۱۳۸۰)، نیز نشان دادند که میانگین کل علاقه دانشجویان به رشته کشاورزی از حد متوسط بالاتر است، ولی با مقایسه میانگین علاقه دانشجویان سال اول و چهارم، این علاقه بیشتر مربوط به دانشجویان سال چهارم می‌باشد.

در تحقیق بخشی و زمانی (۱۳۷۶)، پیرامون دانشجویان ورودی سال ۱۳۷۳ دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز، نشان داده شد که میانگین دیپلم متوسطه دانشجویان دختر ۱۶/۵ با انحراف معیار ۱/۴ و دانشجویان پسر ۱۵/۳۵ با انحراف معیار ۱/۸۵ می‌باشد که تفاوت آنها نیز معنی دار است. در همین زمینه، تحقیق دیگری درباره دانشجویان ورودی سال ۱۳۷۷ دانشکده کشاورزی دانشگاه تهران نشان داد، بیشترین فراوانی آزمودنی‌های تحقیق مربوط به دانشجویان با میانگین دیپلم بین ۱۷ تا ۲۰ بوده است (ظریفیان و جنیدی شریعت‌زاده، ۱۳۸۰).

البته، تفاوت بین میانگین دیپلم در دو پژوهش یاد شده، یعنی دانشگاه شیراز و دانشگاه تهران، احتمال دارد یکی به علت مقاطع مختلف زمانی انجام تحقیق و دیگری ممکن است به این علت باشد که شهر تهران به دلیل جاذبه‌های بیشتر، توانسته است دانش‌آموزان مستعدتری را جذب کند. به هر حال، پژوهش ظریفیان و جنیدی شریعت‌زاده (۱۳۸۰)، نشان داده است که میانگین دیپلم دختران دانشجو نسبت به پسران بالاتر است و

حد متوسط است. به بیان دیگر، بیشتر دانشجویان با شناخت ناکافی وارد رشته‌های کشاورزی می‌شوند و شاید به همین دلیل، شمار زیادی از آنان به تغییر رشته گرایش می‌یابند. یافته‌های تحقیق حجازی (۱۳۶۸)، نشان داد بیشتر دانشجویان رشته‌های کشاورزی بدون برنامه‌ریزی و آگاهی دقیق به گزینش رشته‌های کشاورزی اقدام می‌کنند و به همین دلیل پس از مدتی تحصیل در این رشته‌ها متوجه می‌شوند رشته تحصیلی، مورد علاقه آنان نیست. پژوهش دیگر نیز نشان داده است در هنگام گزینش رشته توسط دانشجویان، رشته‌های کشاورزی به طور میانگین در اولویت ۳۶ قرار دارد به طوری که گزینش رشته‌های کشاورزی بیشتر پس از رشته‌های پزشکی، دندانپزشکی و داروسازی بوده است (حجازی و سعدی، ۱۳۷۷).

البته، بی‌علاقگی دانشجویان به رشته‌ی تحصیلی خود در آغاز ورود به دانشگاه تنها ویژه‌ی دانشجویان رشته‌های کشاورزی نیست. برای مثال، می‌توان به نتایج یک پژوهش اشاره کرد که برای مقایسه‌ی میزان تقاضای داوطلبان رشته‌های تحصیلی مختلف با میزان ظرفیت این رشته‌ها و میزان پذیرش با علاقه در هر رشته در سال‌های ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۶ انجام شده است. در این پژوهش، گزینش اول و دوم داوطلبان ملاک تقاضا و علاقه آنان برای هر رشته تحصیلی در نظر گرفته شد. نتیجه این پژوهش نشان داد که در سال ۱۳۷۰ و در بین همه‌ی گروه‌های آزمایشی، به طور میانگین ۱۰/۴۷ درصد از افرادی که رشته‌ای را به عنوان گزینش اول یا دوم خود برگزیده‌اند، موفق شده‌اند به آن رشته راه پیدا کنند. این میزان از سال ۱۳۷۰ به بعد همواره سیر کاهشی داشته است، به طوری که به ۳/۲۴ درصد در سال ۱۳۷۶ رسیده است. این یافته‌ها نشان می‌دهد که در سال‌های ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۶ به طور میانگین ۲/۵۶ درصد از داوطلبانی که در رشته‌های کشاورزی پذیرفته شده‌اند، آنها را به عنوان گزینه‌های اول و دوم خود برگزیده‌اند (نورشاهی، ۱۳۷۷).

زمانی (۱۳۷۷)، در تحقیق نتیجه گرفت دانشجویان کشاورزی در تدوین یک هدف روشن و مشخص که بر پایه یک واقع‌بینی مناسب استوار باشد، دارای مشکل هستند. هم چنین، روحیه امیدواری آنان نسبت به آینده در حد متوسط است و نسبت به آینده شغلی خود نگران و مأیوس هستند و سطح انگیزه آنان در حد متوسط یا حتی پایین‌تر

تحصیلی، اولویت‌گزینش رشته کشاورزی در آزمون ورودی دانشگاه‌ها و میانگین دیپلم متوسطه دانشجویان است. علاوه بر این، بین رشته‌های مختلف کشاورزی و گرایش به کار در روستا تفاوت معنی داری بدست آمد به طوری که دانشجویان رشته‌های ترویج و آموزش کشاورزی و دامپروری بیش از دیگر دانشجویان رشته‌های کشاورزی به کار در روستا گرایش داشتند.

بررسی زمانی و امیری‌اردکانی (۱۳۸۲)، نشان داد که دانش‌آموختگان کشاورزی که شهری بوده‌اند در مقایسه با دانش‌آموختگان روستایی، دارای موفقیت تحصیلی بیشتری بوده‌اند. این موضوع می‌تواند به فراهم بودن امکانات تحصیلی بیشتر در مقاطع تحصیلی پیشین آنان مربوط باشد.

با مرور بررسی‌های یاد شده می‌توان نتیجه گرفت که ورود دانشجویان علاقمند و مستعد به رشته‌های دانشگاهی، یکی از شروط موفقیت آنان در تحصیل و کسب شایستگی‌های لازم به منظور اشتغال مولد پس از دانش‌آموختگی به شمار می‌رود، به طوری که می‌توان عملکرد تحصیلی دانشجویان در پیش و پس از ورود به دانشگاه را با علاقه و استعداد تحصیلی آنان مرتبط دانست. در بررسی استعداد تحصیلی دانشجویان به طور عمده ضریب هوشی، سوابق و نمره‌های تحصیلی به عنوان متغیرهای پیش‌بینی‌کننده مورد استفاده قرار گرفته‌اند. این در حالی است که استعداد تحصیلی و علاقه به رشته تحصیلی دارای ارتباط متقابلی با یکدیگر هستند.

در مجموع، عامل‌های مؤثر بر علاقمندی به رشته‌های کشاورزی را می‌توان به عامل‌های مؤثر در جامعه (مانند: پیدا کردن شغل مناسب، اعتبار رشته)، عامل‌های مؤثر در خانواده (مانند: فشار خانواده برای تحصیل در یک رشته دانشگاهی، تحصیل بستگان در یک رشته خاص) و عامل‌های مؤثر در دانشگاه (مانند: اهمیت رشته تحصیلی از نظر علمی، عملکرد استادان) مربوط دانست. این در حالی است که آشنایی با رشته‌های کشاورزی از مهم‌ترین عامل‌های ایجاد علاقه به رشته‌های کشاورزی دانشگاهی است که جامعه، خانواده و دانشگاه می‌توانند در این رابطه نقش مهمی را بر عهده داشته باشند.

با توجه به موردهای بالا ضروری است تا به طور پی‌گیر میزان علاقمندی به رشته‌های کشاورزی و عامل‌های مؤثر بر

محققان آن را بیشتر ناشی از عامل‌هایی مانند انگیزه بیشتر دختران، ضریب هوشی بالاتر و صرف اوقات بیشتر آنان برای مطالعه می‌دانند.

یافته‌های تحقیق مجتهدی (۱۳۷۳)، نیز نشان داد دانشجویان پسر رشته‌های کشاورزی در مقایسه با دانشجویان دختر این رشته‌ها، دارای شمار «نیمسال‌های مشروط» و هم چنین شمار «درس‌های حذف شده» و «تکرار درس» بیشتری هستند.

بررسی بخشی و زمانی (۱۳۷۶)، نشان داد که ۳۹/۶ درصد از پسران دانشجو گرایش به تغییر رشته به دیگر رشته‌های کشاورزی و ۸۱/۷ درصد گرایش به تغییر رشته به رشته‌های غیر کشاورزی هستند. این میزان‌ها برای دختران به ترتیب برابر با ۴۵/۶ و ۸۷/۵ درصد بوده. بنابراین، از این نظر اختلاف چندانی بین جنسیت و گرایش به تغییر رشته به دیگر رشته‌های کشاورزی و غیر کشاورزی وجود ندارد.

درباره‌ی میزان علاقمندی به رشته کشاورزی نتایج مختلفی به دست آمده است. اگرچه برخی تحقیقات، تفاوت معنی داری بین میزان علاقمندی دانشجویان دختر و پسر به رشته‌های کشاورزی نشان نداده‌اند (زمانی و ساعی، ۱۳۸۱؛ بخشی و زمانی، ۱۳۷۶)، اما برخی بررسی‌ها تفاوت معنی داری را بین میزان علاقه دو گروه دانشجویان دختر و پسر نشان داده است، به طوری که میانگین علاقه دانشجویان پسر به رشته‌های کشاورزی بیش از دختران بوده است (ظریفیان و جنیدی شریعت‌زاده، ۱۳۸۰).

پژوهش ظریفیان و جنیدی شریعت‌زاده (۱۳۸۰)، نشان داد بین علاقمندی به روستا و علاقمندی دانشجویان به رشته کشاورزی رابطه وجود دارد و علاقمندی به کار در محیط‌های روستایی با ایجاد یک نگرش مثبت در دانشجویان موجب می‌شود، آنان به کار در رشته کشاورزی نیز علاقمند شوند. هم چنین، نتیجه‌ی پژوهش حجازی و سعدی (۱۳۷۷)، نشان داد، تفاوت معنی داری بین گرایش دانشجویان متولد روستا و دانشجویان متولد شهر نسبت به کار در مناطق روستایی وجود دارد، به طوری که دانشجویان متولد روستا گرایش بیشتری به کار در مناطق روستایی دارند. دختران گرایش بیشتری به کار در روستا از خود نشان دادند. این پژوهش هم چنین نشان داد ۴۲ درصد از تغییر میزان گرایش یا علاقمندی دانشجویان به کار در روستا به ترتیب ناشی از میزان علاقه به رشته

مراجعه کنندگان، فعالیت فیزیکی، لذت بردن از طبیعت، احساس سرزندگی در طبیعت، لذت بردن از آموزش، احساس سلامت جسمانی و روانی بیشتر، کارکردن در صحرا و طبیعت، کار کردن در آزمایشگاه و فعالیت‌های عملی، کار کردن روی پروژه‌های علمی، به کارگیری ریاضیات در مسایل عملی، به کارگیری علوم در مسایل عملی، کمک به دیگران در زمینه‌های تخصصی و علمی، امکان کار کردن به طور آزاد، لذت بردن از مطالعه درس‌های تخصصی، شناساندن رشته تحصیلی به جامعه، نوآوری در رشته تحصیلی.

- میزان علاقمندی به رشته کشاورزی پس از ورود به دانشگاه: در این جا از پاسخگو خواسته شد نظر خود را درباره میزان علاقه به رشته کشاورزی پس از پذیرش در دانشگاه در یک مقیاس رتبه‌ای مشخص کننده که دارای همان ۲۴ عبارت مورد استفاده برای سنجش متغیر میزان علاقمندی به رشته کشاورزی پیش از ورود به دانشگاه بود. دامنه پاسخ‌ها شامل خیلی کم، کم، متوسط، زیاد، خیلی زیاد می‌شد.

- مهم‌ترین عوامل تاثیرگذار در نوسانات علاقمندی به رشته کشاورزی: در این جا از پاسخگو خواسته شد سه مورد از مهم‌ترین عامل‌های تاثیرگذار بر نوسان علاقمندی آنان به رشته کشاورزی را به ترتیب اهمیت بنویسند. در نهایت پاسخ‌های به دست آمده از این پرسش به سه دسته عامل‌های مربوط به خانواده، عامل‌های مربوط به دانشگاه و عامل‌های مربوط به بازار کار، دسته‌بندی شدند.

- استعداد تحصیلی دانشجو: برای سنجش این متغیر از آزمون عمومی استعداد تحصیلی اوتیس استفاده شد. این آزمون دارای ۸۰ پرسش با محتوای متفاوت است که اطلاعات عمومی، داور، استدلال، درک روابط کلامی، درک روابط هندسی و ریاضیات را می‌سنجد. پاسخگو می‌باید پاسخ‌های درست را در یک برگه پاسخنامه به مدت ۵۰ دقیقه مشخص کند. در این آزمون، هر پاسخ درست ۱ نمره دارد. بنابراین، نمره هر آزمودنی می‌تواند از صفر تا ۸۰ باشد. این آزمون به بسیاری از زبان‌ها، از جمله فارسی، ترجمه شده است و برای بسیاری از جامعه‌ها از جمله ایران سازگار شده است.

برای پایایی و روایی ابزار پژوهش و هم‌چنین مقیاس‌های «میزان علاقمندی به رشته کشاورزی در پیش و پس از ورود به دانشگاه» از نظر متخصصان استفاده شد. برای این منظور، ۵ نفر از متخصصان روانشناسی عبارت‌های این مقیاس‌ها را

آن در بین دانشجویان مورد بررسی قرار گیرد و مشخص شود کدام عامل‌ها پیش‌بینی‌کننده بهتری برای استعداد و علاقه تحصیلی دانشجویان رشته‌های کشاورزی هستند.

این پژوهش با در نظر گرفتن این چارچوب نظری و با هدف کلی پاسخگویی به این نوع پرسش‌ها طراحی و به اجرا درآمده است. پرسش‌های مطرح در این پژوهش عبارت‌اند از:

۱. میزان علاقمندی دانشجویان به رشته کشاورزی در آغاز ورود به دانشگاه چه حد است؟
۲. میزان علاقمندی دانشجویان به رشته کشاورزی پس از ورود به دانشگاه چه حد است؟

۳. مهم‌ترین عامل نوسان علاقمندی دانشجویان به رشته کشاورزی کدام‌اند؟

۴. از بین عامل‌های جمعیت شناختی یا دموگرافیک (جنسیت، وضعیت تأهل، میزان تحصیلات پدر و مادر، شغل والدین، وجود پیشینه کار کشاورزی در خانواده، میانگین کتبی دیپلم، نوع دیپلم، رشته تحصیلی دانشگاهی، محل تولد و رتبه رشته‌گزینی در آزمون ورودی دانشگاه‌ها) کدامیک پیش‌بینی‌کننده بهتری برای استعداد تحصیلی دانشجویان رشته‌های کشاورزی هستند؟

روش شناسی

این پژوهش با روش پیمایشی انجام گرفته است که از نظر هدف، کاربردی، از نظر درجه نظارت و کنترل، میدانی و از نظر گردآوری داده‌ها توصیفی است که هدف آن توصیف عینی، واقعی و منظم ویژگی‌های یک موقعیت یا یک موضوع است.

متغیرهای اصلی تحقیق عبارتند از:

- میزان علاقمندی به رشته‌ی کشاورزی پیش از ورود به دانشگاه: در این جا از پاسخگو خواسته شد نظر خود را درباره میزان علاقه به رشته کشاورزی در پیش از ورود به دانشگاه در یک مقیاس رتبه‌ای که دارای ۲۴ عبارت بود، مشخص کند. دامنه پاسخ‌ها شامل خیلی کم، کم، متوسط، زیاد، خیلی زیاد می‌شد. عبارت‌های این مقیاس عبارت بودند از: بهبود محیط زیست، خودکفایی کشور، آرایه شیوه‌های نوین، نشان دادن استعداد و انرژی خود، مهارت لازم در حرفه خود، مهارت لازم برای هدف‌های شغلی، احساس شادی و سرزنده بودن، احساس سودمند بودن، رابطه صمیمی با

سازمان سنجش آموزش کشور دریافت شد. آنگاه، سه ویژگی این دانشگاه‌ها که شامل نوع منطقه، نوع گروه بهره‌وری و موقعیت جغرافیایی آنها بود، مشخص شدند.

دانشگاه‌های اعلام شده از نظر شمار رشته‌های تحصیلی به دو گروه دانشگاه‌های دارای ۵ رشته تحصیلی کشاورزی و بیشتر و آنهایی که کمتر از ۵ رشته تحصیلی کشاورزی داشتند، تقسیم شدند.

از بین دانشگاه‌هایی که دست کم دارای ۵ رشته تحصیلی کشاورزی بودند، شمار ۸ دانشگاه برای پژوهش به صورتی گزینش شدند که سه معیار درباره آنها رعایت شود. این معیارها عبارت بودند از: الف) دانشگاه‌های مورد بررسی هر سه منطقه ۱، ۲ و ۳ را شامل شوند. ب) از دانشگاه‌هایی باشند که بیشترین جهات جغرافیایی کشور را پوشش دهند. ج) دانشگاه‌هایی باشند که از هر سه گروه بهره‌وری ۱، ۲ و ۳ را در برگیرند (جدول ۱).

بررسی و تایید کردند. علاوه بر این، پایایی آن به روش آلفای کرانباخ مورد بررسی قرار گرفت که ضریب ۰/۹۲ برای مقیاس «میزان علاقه پیش از ورود به دانشگاه» و ضریب ۰/۹۳ برای مقیاس «میزان علاقه پس از ورود به دانشگاه» به دست آمد.

اگرچه پایایی و روایی آزمون عمومی استعداد تحصیلی اوتیس در ایران مورد بررسی و تایید قرار گرفته است اما، برای بررسی روایی آن از همبستگی بین نمره این آزمون با میانگین کتبی دیپلم آزمودنی‌ها استفاده شد که ضریب معادل ۰/۸+ به دست آمد و در سطح ۰/۰۱ معنی دار بود. هم چنین پایایی آن به روش آلفای کرانباخ مورد بررسی قرار گرفت که ضریب ۰/۸۵ به دست آمد. برای تعیین حجم نمونه از روش نظام یافته (سیستماتیک) استفاده شد.

برای این منظور در آغاز نام دانشگاه‌هایی که دارای رشته‌های کشاورزی بودند به همراه شمار رشته‌های تحصیلی و ظرفیت اسمی پذیرش هر یک از رشته‌های کشاورزی آنها از

جدول ۱- ویژگی های دانشگاه‌های مورد بررسی

نام دانشگاه	شمار رشته‌های کشاورزی	ظرفیت پذیرش (رشته / نفر)	منطقه	گروه بهره‌وری	منطقه جغرافیایی	ظرفیت اسمی
ایلام	۶	۳۰	۳	۳	غرب	۱۸۰
بوعلی سینا- همدان	۷	۳۰	۲	۳	غرب	۲۱۰
بیرجند	۵	۳۰	۲	۳	شرق	۱۵۰
تبریز	۱۱	۳۰-۳۵	۱	۱	شمال غرب	۳۵۵
تهران	۱۰	۲۵	۱	۱	مرکز	۲۵۰
شهید باهنر کرمان	۶	~۳۰	۲	۲	جنوب شرق	۱۷۰
شیراز	۱۰	۲۵-۲۷	۱	۱	جنوب غرب	۲۶۴
گرگان	۶	۳۰	۲	۲	شمال	۱۸۰

استعداد تحصیلی بین آنان توزیع شد و پاسخگویی به آزمون استعداد تحصیلی دارای محدودیت زمانی به مدت ۵۰ دقیقه بود.

یافته‌ها

یافته‌ها نشان دادند که حدود ۵۶ درصد از دانشجویان شرکت کننده در این پژوهش دختر و حدود ۴۴ درصد آنان پسر بوده‌اند. بیش از ۹۵ درصد از آنان مجرد و تنها حدود ۵ درصد متأهل بوده‌اند. اولویت گزینش رشته کشاورزی در بین دانشجویان دختر و پسر برای بررسی میزان علاقه به رشته کشاورزی در آغاز ورود به دانشگاه،

سپس، در هر رشته تحصیلی و برای هر سال تحصیلی (سال اول تا چهارم) ۸ نفر (۴ پسر و ۴ دختر) به صورت تصادفی گزینش شدند. به این ترتیب، ۱۹۲۰ پرسشنامه توزیع شد و در نهایت ۱۷۲۰ پرسشنامه تکمیل شد. برای گردآوری اطلاعات در هر دانشگاه، پس از گزینش تصادفی آزمودنی‌ها، از آنان دعوت شد تا در وقت تعیین شده در محل برگزاری آزمون حضور یابند. پس از حضور آزمودنی‌ها، در آغاز هدف تحقیق و چگونگی پاسخگویی به ابزار اندازه‌گیری و تشویق آنان به همکاری مطرح شد.

آنگاه، پرسشنامه جمعیت‌شناختی، سپس مقیاس میزان علاقمندی به رشته کشاورزی و در پی آن، آزمون

۵۶، نمای ۶۱ و انحراف معیار ۱۳/۷۱ به دست آمد. لازم به یادآوری است بیشترین نمره استعداد تحصیلی که ممکن بود برابر ۸۰ بود.

جدول ۳- توزیع نمره های آزمون استعداد تحصیلی دانشجویان مورد بررسی

نمره آزمون	فراوانی	درصد	درصد انباشته	
			درصد	درصد
۱۴-۵	۳۶	۲/۱۵	۲/۱۵	۲/۱۵
۱۹-۱۵	۵۹	۳/۵۲	۵/۶۷	۵/۶۷
۲۴-۲۰	۳۵	۲/۰۹	۷/۷۶	۷/۷۶
۲۹-۲۵	۳۲	۱/۹۱	۹/۶۷	۹/۶۷
۳۴-۳۰	۳۱	۱/۸۵	۱۱/۵۲	۱۱/۵۲
۳۹-۳۵	۵۰	۲/۹۸	۱۴/۵۰	۱۴/۵۰
۴۴-۴۰	۸۱	۴/۸۳	۱۹/۳۳	۱۹/۳۳
۴۹-۴۵	۱۴۹	۸/۸۸	۲۸/۲۱	۲۸/۲۱
۵۴-۵۰	۲۶۱	۱۵/۵۶	۴۳/۷۷	۴۳/۷۷
۵۹-۵۵	۳۵۰	۲۰/۸۷	۶۴/۶۴	۶۴/۶۴
۶۴-۶۰	۳۷۳	۲۲/۲۴	۸۶/۸۸	۸۶/۸۸
۶۹-۶۵	۲۰۱	۱۱/۹۸	۹۸/۸۶	۹۸/۸۶
۷۴-۷۰	۱۸	۱/۰۷	۹۹/۹۴	۹۹/۹۴
۸۰-۷۵	۱	۰/۰۶	۱۰۰	۱۰۰
جمع	۱۶۷۷	۱۰۰	-	-

برای پاسخ گویی به پرسش میزان علاقمندی به رشته ی کشاورزی در آغاز ورود، میانگین ۲۴ گویه سنجش «علاقه پیش از ورود به دانشگاه» بر اساس بسیار کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد که به ترتیب امتیاز ۱ تا ۵ داده شده بود، محاسبه شد. توزیع فراوانی نمره های علاقه دانشجویان به رشته کشاورزی پیش از ورود به دانشگاه به شرح جدول ۴ به دست آمد. چنانچه امتیاز ۷۲ و بیش از آن نشان علاقمندی به رشته به شمار آید، حدود چهار پنجم (۷۹/۵۹ درصد) از دانشجویان با علاقمندی به گزینش رشته کشاورزی اقدام کرده اند.

برای پاسخ گویی به پرسش میزان علاقمندی به رشته کشاورزی پس از ورود به دانشگاه میانگین ۲۴ گویه سنجش «علاقه پس از ورود به دانشگاه» بر پایه بسیار کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد که به ترتیب امتیاز ۱ تا ۵ داده شده بود، محاسبه شد. توزیع فراوانی نمره های علاقه دانشجویان به رشته کشاورزی پس از ورود به دانشگاه به شرح جدول ۵ به دست آمد.

مد نظر قرار گرفت که نتیجه در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲- اولویت گزینش رشته ی کشاورزی در آزمون سراسری بر پایه جنس دانشجویان

اولویت گزینش	جنس		جمع
	دختر (شمار/درصد)	پسر (شمار/درصد)	
اول تا پنجم	۹۶	۸۰	۱۷۶
ششم تا دهم	۶/۴۶*	۵/۳۹	۱۱/۸۵
یازدهم تا بیستم	۱۰۴	۳۷	۱۴۱
بیست و یک تا چهل	۷/۰۰	۲/۴۹	۹/۴۹
چهل و یک تا شصت	۱۷۶	۱۲۷	۳۰۳
شصت و یک تا هشتاد	۱۱/۸۵	۸/۵۵	۲۰/۴۰
هشتاد و یک تا صد	۲۱۶	۱۵۶	۳۷۲
جمع	۱۴/۵۵	۱۰/۵۱	۲۵/۰۵
	۱۳۸	۱۴۰	۲۷۸
	۹/۲۹	۹/۴۳	۱۸/۷۲
	۶۵	۸۱	۱۴۶
	۴/۳۸	۵/۴۵	۹/۸۳
	۳۱	۳۸	۶۹
	۲/۰۹	۲/۵۶	۴/۶۵
	۸۲۶	۶۵۹	۱۴۸۵
	۵۵/۶۲	۴۴/۳۸	۱۰۰

* درصد از کل دانشجویان مورد بررسی.

با توجه به نظر نورشاهی (۱۳۷۷)، و بررسی حجازی و سعدی (۱۳۷۷)، چنانچه گزینش اول تا پنجم نشانه علاقمندی زیاد به رشته کشاورزی به شمار آید، حدود ۱۲ درصد دانشجویان، رشته خود را با علاقه زیاد گزینش کرده اند. اگر گزینش اول تا دهم نشانه علاقه آنان به رشته کشاورزی در نظر گرفته شود، حدود ۲۱ درصد آنان رشته خود را با علاقه گزینش کرده اند و دیگر دانشجویان علاقه چندانی به رشته کشاورزی نداشته اند. مقایسه اولویت گزینش رشته در دو گروه دانشجویان دختر و پسر نشان می دهد که دختران با علاقمندی نسبی بیشتری رشته های کشاورزی را گزینش کرده اند.

جدول ۳، توزیع نمره های خام آزمون استعداد تحصیلی دانشجویان مورد بررسی را نشان می دهد. حدود ۲۸ درصد از آنان به کمتر از ۵۰ درصد پرسش ها و ۷۲ درصد به بیش از ۵۰ درصد از پرسش ها پاسخ درست داده اند. میانگین نمره های خام آزمون استعداد تحصیلی برابر ۵۲/۳۵، میانه

جدول ۴- توزیع دانشجویان بر پایه نمره های علاقه دانشجویان به رشته کشاورزی پیش از ورود به دانشگاه

نمره	فراوانی	فراوانی انباشته	درصد	درصد فراوانی انباشته
۹۶-۱۲۰	۳۲۹	۳۲۹	۲۸/۱۰	۲۸/۱۰
۷۲-۹۵	۶۰۳	۹۳۲	۵۱/۴۹	۷۹/۵۹
۴۸-۷۱	۲۳۲	۱۱۶۴	۱۹/۸۱	۹۹/۴۰
۲۴-۴۷	۷	۱۱۷۱	۰/۶۰	۱۰۰/۰۰

جدول ۵- توزیع نمره های علاقه دانشجویان به رشته کشاورزی پس از ورود به دانشگاه

نمره	فراوانی	فراوانی انباشته	درصد	درصد فراوانی انباشته
۹۶-۱۲۰	۵۶۰	۵۶۰	۴۷/۷۴	۴۷/۷۴
۷۲-۹۵	۵۱۱	۱۰۷۱	۴۳/۵۶	۹۱/۳۰
۴۸-۷۱	۹۱	۱۱۶۲	۷/۷۶	۹۹/۰۶
۲۴-۴۷	۱۱	۱۱۷۳	۰/۹۴	۱۰۰/۰۰

با توجه به جدول ۶، مهم ترین عامل های مؤثر در نوسان علاقمندی دانشجویان به رشته های کشاورزی درجه اول در درون دانشگاه است. به عبارت دیگر، عامل های مختلف آموزشی درون دانشگاه و درون گروه های آموزشی در علاقمندی یا بی علاقمندی دانشجویان به رشته های کشاورزی نقش مهمی دارند. در درجه دوم اهمیت، عامل های مؤثر در بازار کار و در آخر، عامل های مربوط به خانواده قرار دارند.

برای تحلیل بیشتر، ۱۵۰ پرسشنامه که به پرسش بالا پاسخ داده بودند، به طور تصادفی از بین پرسشنامه ها گزینش و اثرهای مثبت و منفی هر یک از عامل ها در نوسان علاقمندی دانشجویان استخراج شدند که نتایج این بررسی در جدول ۷ آمده است.

جدول ۷- توزیع دانشجویان بر پایه اثرگذاری های مثبت و منفی عامل های مؤثر در نوسان علاقمندی دانشجویان

دسته عامل ها	فراوانی		درصد	
	مثبت	منفی	مثبت	منفی
درون دانشگاه	۹۹	۳۹	۶۱/۱۱	۳۷/۵۰
بازار کار	۳۳	۴۶	۲۰/۳۷	۴۴/۲۳
خانواده	۳۰	۱۹	۱۸/۵۲	۱۸/۲۷
جمع	۱۶۲	۱۰۴	۱۰۰	۱۰۰

همان طور که دیده می شود، عامل های مؤثر در درون دانشگاه بیشترین تأثیر مثبت در میزان علاقمندی

چنان چه امتیاز ۷۲ به بالا به عنوان میزان علاقه متوسط به بالا در نظر گرفته شود، در زمان انجام این تحقیق، ۹۱/۳ درصد از دانشجویان کشاورزی به رشته خود علاقمند بوده اند. اگر چنانچه جدول های ۴ و ۵ مقایسه شوند، می توان نتیجه گرفت که حدود ۱۲ درصد از دانشجویان پس از ورود به دانشگاه به رشته های تحصیلی خود علاقمند شده اند.

برای بررسی تفاوت میزان علاقه به رشته کشاورزی پیش و پس از ورود به دانشگاه از آزمون t وابسته استفاده شد. بر این پایه، میزان علاقه دانشجویان به رشته کشاورزی پس از ورود به دانشگاه به طور معنی داری افزایش پیدا کرده است و این افزایش بیش از میزانی است که بر اثر شانس یا تصادف بوده باشد ($t=15/55, P=0/001, df=11/9$).

برای پاسخ به پرسش مهم ترین عامل های نوسان علاقمندی دانشجویان به رشته کشاورزی، دانشجویان می توانستند سه عامل را تعیین کنند. پاسخ های باز آرایه شده توسط آنان در سه مقوله «درون دانشگاه»، «بازار کار» و «خانواده» دسته بندی شدند که فراوانی هر کدام از این دسته ها در جدول ۶ آمده است.

جدول ۶- توزیع دانشجویان بر پایه عامل های مؤثر بر نوسان علاقمندی دانشجویان به رشته های کشاورزی

عامل	فراوانی	درصد
درون دانشگاه	۹۵۵	۴۸/۴۰
بازار کار	۷۱۸	۳۶/۳۹
خانواده	۳۰۰	۱۵/۲۱
جمع	۱۹۷۳	۱۰۰

دانشجویان به رشته‌های کشاورزی را دارد و پس از آن به ترتیب عامل‌های مربوط به خانواده قرار دارند. در مقابل، عامل‌های مؤثر در بازار کار و سپس عامل‌های مؤثر در خانواده قرار دارند. در مقابل، عامل‌های مؤثر در بازار کار بیشترین تأثیر منفی در بی‌علاقگی دانشجویان به رشته کشاورزی دارد و پس از آن به ترتیب، عامل‌های درون دانشگاه و سپس عامل‌های مربوط به خانواده قرار دارند. در جدول ۸ پاسخ‌های باز دانشجویان به پرسش یاد شده و فراوانی آنها در گروه ۱۵۰ نفره، که به طور تصادفی گزینش شدند، آمده است.

جدول ۸- توزیع فراوانی دانشجویان بر پایه عامل‌های مؤثر بر نوسان علاقمندی آنان به رشته کشاورزی

عامل درون دانشگاه		عامل درون خانه		عامل بازار کار	
اثر مثبت	اثر منفی	اثر مثبت	اثر منفی	اثر مثبت	اثر منفی
کتاب‌های مربوطه	۲	۱	میزان اهمیت خانواده به این رشته	۲	۳
سطح سواد استادان	۱۰	۲	ناآشنایی خانواده با این رشته	۰	۶
بهایی که دیگر دانشجویان به این رشته می‌دهند	۰	۲	شغل پدر	۰	۶
مطالب درسی	۱۰	۵	تناسب رشته با محیط	۰	۴
محیط دانشکده	۹	۲	زندگی خانوادگی	۰	۴
استادان	۱۳	۳	توصیه آشنایان	۰	۶
مشورت با تحصیلکرده‌های این رشته	۳	۲	داشتن عنوان مهندسی	۲	۳
تنوع درس‌ها	۱۷	۱	تشویق والدین	۰	۳
جو دانشگاه	۴	۴	کار کردن در کشتزار پدر بزرگ	۰	۴
تحقیقات دانشجویی	۶	۰	سرزنش اطرافیان	۵	۰
سخت بودن واحدهای درسی	۰	۳	زندگی در روستا	۰	۲
نزدیکی به رشته عمران	۴	۰	تفکر مردم نسبت به این رشته	۶	۰
گرایش‌های مختلف ادامه تحصیل	۸	۰			
زیاد بودن دانشجویان این رشته	۰	۸			
داشتن واحدهای عملی	۱۱	۱			
استادان کارآموده	۱	۰			
رتبه آزمون سراسری	۱	۵			

n=150*

توجه: اعداد نشان دهنده فراوانی هستند

برای تعیین پیش‌بینی‌کننده‌های استعداد تحصیلی، در آغاز، متغیرهای جمعیت شناختی ای که ارتباط معنی داری با استعداد تحصیلی داشتند مشخص شدند که عبارت‌اند از: میزان تحصیلات مادران، شغل مادران و نوع دیپلم دانشجویان. همراه با متغیرهای میانگین کتبی دیپلم و اولویت‌گزینش رشته دانشجویان در آزمون ورودی دانشگاه‌ها، با استفاده از رگرسیون چندگانه مورد بررسی قرار گرفتند که نتیجه آن در جدول ۹ آمده است.

جدول ۹- نتایج آزمون رگرسیون چندمتغیره به منظور تعیین متغیرهای پیش‌بینی‌کننده استعداد تحصیلی*

متغیرهای مستقل	Sig. t	β	Se.B	B
نوع دیپلم	۰/۰۰۰	۰/۱۲۱	۰/۷۷۳	۳/۲۳
تحصیلات مادر	۰/۰۰۰	۰/۱۱۹	۰/۱۸۲	۰/۷۵
Constant= 44/88 F= 16/34 Sig= 0/000 *n = 1165				

اهمیت کیفیت آموزش و شرایط تحصیل در دانشکده‌های کشاورزی است.

لفزون بر این، توجه به بازار کار و آماده ساختن دانشجویان برای اشتغال و راه‌اندازی کسب و کار متناسب با رشته تحصیلی، یکی دیگر از وظایف دانشگاه‌ها به شمار می‌آید که نه تنها در افزایش خلاقیت و اعتماد به نفس دانشجویان و مهارت‌های ارتباطی و مدیریتی آنان تأثیر دارد (حسینی و همکاران، ۱۳۸۸)، بلکه همان‌طور که این پژوهش نشان داد، یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر در نوسان علاقمندی دانشجویان به رشته‌های کشاورزی می‌باشد.

دانشجویان رشته‌های کشاورزی استعداد تحصیلی نسبی بالایی دارند و دانشجویان دختر، استعداد تحصیلی بالاتری نسبت به پسران دارند. به این ترتیب، اهمیت توجه به تحصیل دختران و پیش‌بینی سازوکارهای اجتماعی هدایت درست آنان به سوی رشته‌های دانشگاهی مناسب، بیشتر روشن می‌شود. در این بین، مهم‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های استعداد تحصیلی دانشجویان کشاورزی به ترتیب شامل نوع دیپلم متوسطه و سطح تحصیلات مادران آنان است.

البته، با توجه به میزان واریانس تبیین شده توسط این متغیرها می‌توان نتیجه گرفت که متغیرهای مهم دیگری در تعیین استعداد تحصیلی دانشجویان کشاورزی مؤثر هستند که باید با بررسی‌های بیشتر کشف و تبیین شوند. در مجموع و بر پایه یافته‌های این پژوهش، راهکارهای زیر برای هدایت بهتر دانشجویان رشته‌های کشاورزی پیشنهاد می‌شود:

۱- آشنا کردن دانش‌آموزان دبیرستانی با رشته‌های دانشگاهی کشاورزی و حوزه‌های کاربردی آنها تا شناخت همراه با علاقه نسبت به رشته‌های کشاورزی در آنان به وجود آید.

۲- تدوین آزمون‌های استاندارد برای سنجش علاقه به رشته‌های کشاورزی و استفاده از آنها به عنوان یک آزمون تکمیلی برای ورود به دانشگاه‌ها.

۳- آشنا کردن دانشجویان در آغاز ورود به دانشگاه با مفاهیم، روش‌ها و مصادیق کارآفرینی و اشتغال. این کار موجب می‌شود دانشجویان نسبت به رشته تحصیلی خود علاقمندتر شوند، کارآیی آنان افزایش یابد و به تهیه برنامه‌های لازم برای اشتغال پس از تحصیل ترغیب شوند.

از بین متغیرهای مستقل، دو متغیر نوع دیپلم و تحصیلات مادر، که در معادله ماندند بهترین پیش‌بینی‌کننده نمره استعداد تحصیلی دانشجویان می‌باشند که آن هم در مجموع، ۳ درصد از واریانس نمره استعداد تحصیلی را پیش‌بینی می‌کنند.

مقایسه نمره‌های استعداد تحصیلی دانشجویان، بر پایه تحصیلات مادران آنان نشان داد که دانشجویانی که مادر آنان دارای مدرک کاردانی هستند، نمره استعداد تحصیلی بالاتری هم نسبت به گروهی که مادران آنان بی‌سواد هستند و هم نسبت به گروهی که مادران آنان دارای تحصیلات راهنمایی هستند تفاوت معنی‌داری داشت ($F=۱۶/۹$, $P=۰/۰۰۱$, $df=۱۶/۹$). در بین دیگر گروه‌ها تفاوت معنی‌داری دیده نشد. تحلیل واریانس استعداد تحصیلی دانشجویان بر پایه سطح تحصیلات مادرانشان نشان داد که تحصیلات مادر نقش معنی‌داری در نتیجه آزمون استعداد تحصیلی دانشجویان مورد مطالعه دارد ($F=۴/۵۷$, $P=۰/۰۰۱$, $df=۸$).

بحث و نتیجه‌گیری

اگرچه باید به آزمون ورودی دانشگاه‌ها به عنوان یک موضوع اجتماعی و آموزشی و با نگاه علمی توجه شود، اما، روشن است علاقه به رشته تحصیلی و استعداد، نقش عمده‌ای در موفقیت تحصیلی دانشجویان دارند، به طوری که تحصیل در رشته مورد علاقه و بر پایه استعداد و توان علمی فرد می‌تواند احتمال بروز نارسایی‌هایی مانند تغییر رشته، اُفت تحصیلی و ترک تحصیل را کاهش دهد و این موضوع با توجه به ماهیت رشته‌های کشاورزی می‌تواند نقش مؤثری در موقعیت شغلی دانشجویان و دانش‌آموختگان این رشته‌ها داشته باشد.

نتایج این پژوهش نشان دادند که، میزان علاقه ی دانشجویان به رشته کشاورزی پس از ورود به دانشگاه به طور معنی‌داری افزایش پیدا کرده است. این یافته با یافته‌های تحقیق بخشی و زمانی (۱۳۷۶)، و تحقیق ظریفیان و جنیدی شریعت‌زاده (۱۳۸۰)، سازگار است. مهم‌ترین عوامل مؤثر در نوسان علاقمندی دانشجویان به رشته‌های کشاورزی نیز در درجه اول در درون محیط دانشگاه، پس از آن در بازار کار و در نهایت در خانواده آنان قرار دارد. این یافته تأکید دوباره ای بر میزان

راهکار برای جلب استعداد‌های برتر به سوی رشته‌های کشاورزی است.

۹- چون نقش مادران در گزینش رشته کشاورزی توسط فرزندان آنان تأثیرگذار بوده است، برنامه‌هایی برای آشناسازی آنان با کشاورزی و رشته‌های کشاورزی دانشگاهی طراحی و اجرا شود.

۱۰- بررسی و شناخت ارتباط بومی‌گزینی و روستازاده بودن، با استعداد تحصیلی دانشجویان و هم‌چنین علاقه به رشته‌های کشاورزی مورد توجه قرار گیرد تا در صورت مثبت بودن این ارتباط، ضریب خاصی در آزمون سراسری برای روستازادگان داوطلب به تحصیل در رشته‌های کشاورزی در نظر گرفته شود.

۱۱- با انجام یک بررسی پیگیرانه (follow-up) علاقه دانشجویان رشته‌های کشاورزی دانشگاهی پس از دانش آموختگی نیز مورد توجه و کنکاش قرار گیرد.

در نهایت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با توجه به علایق و استعداد تحصیلی دانشجویان، نسبت به گسترش و یا تغییر ظرفیت رشته‌های تحصیلی کشاورزی اقدام کند. در این مورد توجه به هنجارهای اجتماعی، بازار کار، جنسیت و نیز علاقمندی، آگاهی‌بخشی و توجیه کافی داوطلبان ورود به رشته‌های کشاورزی نسبت به ماهیت، بازار کار و پذیرش اجتماعی این رشته‌ها می‌تواند به هدایت درست داوطلبان به سوی رشته‌های کشاورزی مؤثر باشد.

فرهنگ‌سازی از طریق رسانه‌های عمومی نسبت به اهمیت و کارایی رشته‌های کشاورزی و فراهم آوردن زمینه‌های شغلی و پذیرش اجتماعی دانش آموختگان دختر (با توجه به بالاتر بودن استعداد تحصیلی آنان نسبت به پسران) از جمله عامل‌های افزایش رضایت و علاقه داوطلبان نسبت به رشته‌های کشاورزی خواهد بود. علاوه بر این، به دلیل وجود ارتباط معنی‌دار بین استعداد تحصیلی دانشجویان و میانگین کتبی دیپلم آنان، می‌توان نتیجه گرفت افزایش کیفیت آموزش در مقطع تحصیلی متوسطه یکی از راه‌های اطمینان بخش برای بهبود استعداد و عملکرد دانشجویان رشته‌های کشاورزی در دانشگاه‌ها خواهد بود.

۴- آشنا کردن دانش‌آموزان دختر دبیرستانی علاقمند به ادامه تحصیل در رشته‌های کشاورزی با ماهیت رشته‌های متفاوت کشاورزی برای کسب شناخت دقیق‌تر نسبت به رشته‌های مختلف کشاورزی. این شناخت به آنان کمک می‌کند به سوی رشته‌هایی هدایت شوند که متناسب با آنان و امکانات موجود پس از تحصیل است.

۵- با توجه به این که تقدم گزینش اولویت رشته‌های کشاورزی با میزان علاقمندی آنان به رشته‌های کشاورزی در زمان دانشجویی دارای رابطه معنی‌داری است، ضرورت دارد که:

الف) گزینش اولویت دانش‌آموزانی که می‌خواهند رشته‌های کشاورزی را گزینش کنند، دست کم بین اولویت اول تا بیستم باشد.

ب) به اولویت گزینش رشته‌های کشاورزی برای ورود به دانشگاه امتیاز داده شود.

۶- از آنجا که مهم‌ترین عامل در علاقمندی دانشجویان به رشته‌های کشاورزی در درجه اول وضعیت محیط دانشگاه و پس از آن، بازار کار است، بنابراین می‌بایستی فضای دانشگاهی به لحاظ کیفیت بخشیدن بیشتر به درس‌های مرتبط با رشته و تنوع بخشیدن به آنها همراه با گنجانیدن واحدهای عملی بیشتر در برنامه‌ها، مورد توجه قرار گیرد. هم‌چنین با توجه به عامل بازار کار، ضرورت دارد به وضعیت اشتغال دانش آموختگان رشته‌های کشاورزی توجه بیشتری شود.

۷- از آنجا که میانگین کتبی دیپلم دانشجویان همبستگی معنی‌داری با استعداد تحصیلی آنان دارد، به میانگین کتبی دیپلم دانش‌آموزان ضریب قابل توجهی داده شود تا دانش‌آموزان مستعدتر وارد رشته‌های کشاورزی شوند.

۸- با توجه به اینکه دیپلمه‌های رشته ریاضی-فیزیک نمره استعداد تحصیلی بالاتری به ترتیب نسبت به دیپلمه‌های رشته علوم تجربی و فنی حرفه‌ای دارند، برای دانش‌آموزان رشته ریاضی-فیزیک در هنگام ورود به دانشگاه، در صورتی که داوطلب رشته‌های کشاورزی باشند، ضرایب خاص در نظر گرفته شود. البته این موضوع به معنی بی‌توجهی به دیگر دیپلمه‌ها نمی‌باشد، بلکه یک

منبع‌ها

- آناستبه ازی، آن. (۱۳۷۶). *روان آزمائی*. ترجمه: دکتر محمد تقی براهنی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- اردبیلی، یوسف. (۱۳۷۴). *اصول و فنون راهنمایی و مشاوره در آموزش و پرورش*. تهران: موسسه انتشارات بعثت.
- بخشی جهرمی، آرمان و زمانی، غلامحسین. (۱۳۷۶). *مقایسه انگیزه تحصیل در رشته کشاورزی بین دانشجویان دختر و پسر*. مجموعه مقالات نخستین سمینار آموزش عالی در ایران، جلد دوم (ص ۵۶۵-۵۵۱). تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- بی‌نام. (۱۳۸۲). *میزگرد تاریخچه کنکور*. در: گزارش نهایی سمینار بررسی روشها و مسایل آزمونهای ورودی دانشگاهها (اصفهان، ۲۰ تا ۲۲ آذرماه ۱۳۸۱). اصفهان: انتشارات دانشگاه صنعتی اصفهان.
- پورکاظمی، محمدحسین. (۱۳۷۵). *عوامل مؤثر در موفقیت تحصیلی دانشجویان*. خلاصه مقالات نخستین سمینار آموزش عالی در ایران. تهران: معاونت پژوهشی دانشگاه تهران.
- پیک سنجش. (۱۳۹۰). *آمار نهایی داوطلبان کنکور سراسری ۱۳۹۱*. در: <http://sanjesh2.org/1390/12/10/post-47>، دستیابی در: ۲۸ مهر ۱۳۹۱.
- حجازی، یوسف. (۱۳۶۸). *علل گرایش دانشجویان به رشته کشاورزی*. *مجله علوم کشاورزی ایران*. جلد ۲۰، شماره اول و دوم. ص ۴۷-۴۰.
- حجازی، یوسف و سعدی، حشمت‌اله. (۱۳۷۷). *سنجش گرایش دانشجویان دانشکده کشاورزی دانشگاه تهران به کار در مناطق روستائی*. *علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران*. شماره اول، سال اول ص ۴۸-۴۰.
- حسینی، علی‌اکبر. (۱۳۷۶). *بررسی ارزشیابی عملکرد تحصیلی برخی از دانشجویان دانشگاه شیراز در دو مقطع قبل و بعد از انقلاب اسلامی ایران*. *مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز*، دوره چهارم، شماره ۱، ص ۳۰-۱.
- حسینی، سید محمود؛ فرج‌اله حسینی، سید جمال و سلیمانپور، محمدرضا. (۱۳۸۸). *عوامل تأثیرگذار بر کارآفرینی دانشجویان دانشکده‌های کشاورزی استان تهران*. *مجله علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران*، جلد ۵، شماره ۲، ص ۱۱۱-۱۰۱.
- ریسیان‌زاده، حسن و همکاران. (۱۳۷۲). *بررسی گرایشها و علایق شغلی و تحصیلی*. *دانشگاه انقلاب*، دوره جدید، شماره ۹۷، دفتر مرکزی جهاد دانشگاهی. ص ۱۳۶-۱۲۴.
- زمانی، غلامحسین. (۱۳۷۷). *کارآیی آموزش عالی متاثر از اهداف و برنامه‌های تحصیلی دانشجویان*. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، سال ششم، شماره ۴، ص ۷۵-۸۵.
- زمانی، غلامحسین و امیری‌اردکانی، محمد. (۱۳۸۲). *موفقیت تحصیلی از دیدگاه دانش‌آموختگان کشاورزی*. *مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز*. دوره دهم، ص ۱۰۹-۹۴.
- زمانی، غلامحسین و ساعی، رحیم. (۱۳۸۱). *پیامدهای نبود شناخت از رشته تحصیلی*. در: *مجموعه مقالات سمینار بررسی روشها و مسائل آزمونهای ورودی دانشگاهها، اصفهان ۲۰ تا ۲۲ آذرماه*. اصفهان: انتشارات دانشگاه صنعتی اصفهان.
- شارع‌پور، محمود؛ فاضلی، محمد و صالحی، صادق. (۱۳۸۷). *بررسی شاخص‌های کیفیت در آموزش عالی بر مبنای تحلیل شایستگی‌های کانونی*. *مجله آموزش عالی ایران*، جلد ۱، شماره ۱، ص ۵۵-۳۰.
- ظریفیان، شاپور و جنیدی شریعت‌زاده، حمید. (۱۳۸۰). *بررسی و مقایسه نگرش دانشجویان سال اول و چهارم دانشکده کشاورزی دانشگاه تهران نسبت به رشته تحصیلی*. *مجله علوم کشاورزی ایران*. جلد ۳۲، شماره ۴، ص ۷۱۸-۷۰۳.
- فراستخواه، مقصود. (۱۳۸۷). *بررسی چگونگی ارتقای کمی و کیفی دسترسی به آموزش عالی در ایران*. *مجله آموزش عالی ایران*، جلد ۱، شماره ۲، ص ۱۲۲-۹۵.
- عبدی، بهشته و آقابابا، ابوالفضل. (۱۳۸۷). *بررسی عوامل مؤثر بر انتخاب رشته داوطلبان مجاز به انتخاب رشته کنکور سراسری*. *مجله آموزش عالی ایران*، جلد ۱، شماره ۳، ص ۱۷۰-۱۵۱.
- عبدی، بهشته و دانایی، کاملیا. (۱۳۸۱). *بررسی مهمترین عوامل مؤثر بر انتخاب رشته و منابع کسب اطلاع از آن در*

داوطلبان ورود به دانشگاه‌ها. در: مجموعه مقالات سمینار بررسی روشها و مسائل آزمونهای ورودی دانشگاه‌ها. ۲۰ تا ۲۲ آذرماه. اصفهان: انتشارات دانشگاه صنعتی اصفهان.

کوثری، مریم و نوروززاده، رضا. (۱۳۸۸). تبیین ویژگیهای عناصر چهارگانه برنامه درسی مقطع کارشناسی با تأکید بر پرورش مهارتهای کارآفرینی. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، شماره ۵۴، ص ۱۸-۱.

گلاب‌زاده، سیدمحمدعلی. (۱۳۶۹). پژوهش تحلیلی در زمینه اُفت تحصیلی. چهارمین دوره مقاله نویسی علمی (جلد دوم). اصفهان: انتشارات دانشگاه اصفهان.

گیج، ان. ال. و برلایندر، دی. سی. (۱۳۷۴). روان‌شناسی تربیتی. ترجمه: غلامرضا خوی‌نژاد و دیگران. مشهد: موسسه انتشارات حکیم فردوسی.

مجتهدی، ز. (۱۳۷۳). بررسی رابطه بین شیوه‌های فعلی‌گزینش دانشجو و موفقیت در دانشگاه. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، شماره مسلسل ۵، ص ۱۴۶-۱۲۳.

نصفت، مرتضی. (۱۳۵۴). سنجش افکار دانشجویان کشور. طرح پژوهشی. موسسه روانشناسی دانشگاه تهران.

نورشاهی، نسرين. (۱۳۷۷). تحولات نظام‌گزینش دانشجو برای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی دولتی در ایران. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، سال ششم، شماره ۴، ص ۴۹-۷.

Cronbach, L.J. (1970). *Essential of Psychological Testing*. New York: Harper and Row.

Enders, J. and Boer, H. D. (2009). The Mission Impossible of the European University: Institutional Confusion and Institutional Diversity. In A. Amaral, G. Neave, C. Musselin and P. Maassen (eds.), *European Integration and the Governance of Higher Education and Research* (pp.159-178). New York: Springer.

Enders, J. (2005). Higher Education in Times of Discinent? In: I. Bleiklif and M. Henkel (eds.), *Governing Knowledge* (pp.31-48). New York: Springer.

King, L. O., and Kotrlid, J. W. V. (1995). Reference of the General Education Core Curriculum to Career Goals of College of Agriculture Student. *Journal of Agricultural Education*, 36(3): 26-33.

Marton, S. (2005). Academics and the mode-2 Society: Shifts in knowledge Production in the Humanities and Social Sciences. In: I. Bleiklif and M. Henkel (eds.), *Governing Knowledge* (pp.169-188). New York: Springer.

Walter, G. and Reisner, A. (1994). Student Opinion Formation on Animal Agriculture Issues. *Journal of Animal Science*, 72(6): 1654-1658.

Factors Affecting the Interest and Educational Aptitude of Agricultural Students in Iran

M. Shahvali¹, A. Abedi-Sarvestani²

1- Prof. of Agricultural Extension and Education, Shiraz University

2- Assistant Prof. of Agricultural Extension and Education, Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources

Abstract

While interest and educational aptitude are the main factors for academic achievement, every year many students are entering agricultural higher education system and different majors that do not fit their interest and talent. This paper aimed to assess the interest and educational aptitude of agricultural students and related influencing factors. The survey method was used and 1720 agricultural students in different agricultural colleges were selected and investigated based on systematic random sampling. Descriptive statistics, t-test, analysis of variance and regression were used for data analysis. Findings revealed that about 12 percent of the students have selected agricultural majors as their first to fifth priority, while, they were selecting majors at the universities entrance examination. Also, their interest to chosen major has been improved significantly after being educated at the university. Factors affecting the promotion of students' interest are due to the internal environment of the university at the first, labor market at the second and family at the third level. Results, also, indicated that agricultural students have relatively good educational aptitude while female students have more educational aptitude than male students. The main determinants of the students' educational aptitude are type of high school diploma and students' mother educational level respectively.

Index Terms: Higher agricultural education, academic interest and aptitude, agricultural students.

Corresponding Author: A. Abedi-Sarvestani

Email: abediac@yahoo.com

Received: 18/1/2014 ; **Accepted:** 15/10/2014